

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag

13 februari 2004

Ons kenmerk

DCE/03/59635

Uw brief van

Onderwerp

Advies van de Raad voor Cultuur over de
Beleidsverkenning 2002-2005 van het Nationaal
Archief

In het advies van de Raad voor Cultuur over de Beleidsverkenning 2002-2005 'Geschiedenis binnen handbereik' van het Nationaal Archief (zie bijlage) wijst de Raad op een aantal belangrijke aspecten van het Nationaal Archief binnen de snel veranderende archiefsector. Ik heb waardering voor de ambities, zoals neergelegd in de Beleidsverkenningen, maar hecht belang aan de nadere uitwerking van de plannen voor de komende jaren door het Nationaal Archief. In het verlengde van mijn Beleidsbrief Meer dan de som volgt hieronder een nadere toelichting van mijn opvattingen over het Nationaal Archief.

Publieksbeleid

Het Nationaal Archief presenteert in de beleidsverkenning een ambitieus publieksbeleid. Het stelt zich ten doel om met behulp van het overgeleverde archiefmateriaal een breed en gevarieerd publiek kennis te laten maken met de geschiedenis van Nederland. Het publieksbeleid van het Nationaal Archief past in het al ingezette overheidsbeleid zoals dat is verwoord in de beleidsbrief Interactief Archief, bedoeld om de afstand tussen de archiefsector en het publiek te verkleinen. Ik ondersteun deze ontwikkeling, die bovendien aansluit bij de doelstelling van de archiefwet om het bewaarde archiefmateriaal toegankelijk te maken voor de burger en mijn streven om het culturele bewustzijn in de maatschappij te vergroten. Het is voor mij dan ook niet zozeer de vraag of, maar eerder hoe, het Nationaal Archief in de toekomst verder invulling wil geven aan haar publieksfunctie.

Publieksbeleid vereist inzicht in de aard van de collectie, de mogelijkheden van de organisatie en de samenstelling van het beoogde publiek. De Raad sprak haar zorg uit dat het publieksbeleid van het Nationaal Archief niet ten koste mag gaan van de overige taken. Ik ondersteun het Nationaal Archief in de ontwikkeling van het beleid om de publieksparticipatie te bevorderen, maar benadruk dat dit publieksbeleid effectief en in samenhang dient te zijn met de andere taken. (Sterker nog, de overige taken van het Nationaal Archief moeten er op gericht zijn het huidige en toekomstige publiek goed te bedienen.) Het publieksbeleid van het

Nationaal Archief kan daarom een belangrijke richtinggevende factor zijn bij het selecteren, het behouden en beheren en toegankelijk maken van archieven.

Het publieksbeleid van het Nationaal Archief is gediend met nadere samenwerking met bibliotheken en andere erfgoedinstellingen aangezien juist de publieke belangstelling voor het cultureel erfgoed de grenzen van de erfgoedsectoren overstijgt. Het Nationaal Archief kan als archiefinstelling vooral in samenwerking met andere erfgoedinstellingen, zowel binnen als buiten de archiefsector, een belangrijke bijdrage leveren aan het publieksbereik van het cultureel erfgoed in het algemeen. Zo zouden musea meer gebruik kunnen maken van de bij het Nationaal Archief beschikbare historische bronnenmateriaal en zou het Nationaal Archief op haar beurt de bestaande mogelijkheden van museale presentaties optimaal moeten benutten, bijvoorbeeld bij de presentatie van Nederlandse geschiedenis. Vele erfgoedinstellingen hebben hun sporen verdiend met publieksbeleid. Juist daarom zou het Nationaal Archief moeten profiteren van verdere samenwerking en optimaal gebruik moeten maken van de elders behaalde resultaten op het terrein van het publieksbereik.

Deze mogelijkheden van dit publieksbeleid strekken zelfs verder dan de presentatie van het cultureel erfgoed. Het Nationaal Archief is als archiefinstelling tevens van oudsher verbonden met het openbaar bestuur als geheugen van onze rechtsstaat en democratie. Vanuit die positie zou het publieksbeleid van het Nationaal Archief niet alleen het publiek meer in contact kunnen brengen met cultuur, maar tevens de afstand van de burger tot de overheid kunnen verkleinen, en een actieve rol kunnen vervullen in de moderne kennissamenleving.

Overheidsarchieven

De Raad bepleit een pro-actief collectiebeleid bij het Nationaal Archief. Wat betreft de toestroom van overheidsarchieven wijst de Raad op het wettelijke voorschrift dat de archieven van de rijksoverheid binnen 20 jaar moeten zijn overgebracht naar het Nationaal Archief. De Raad vraagt nadrukkelijk aandacht voor de problemen op dit terrein. Ik deel deze zorg. Indien belangrijke overheidsarchieven niet goed en tijdig toegankelijk worden gemaakt voor de maatschappij dreigen ernstige tekortkomingen in het 'geheugen van de overheid' te ontstaan.

Ik heb het Nationaal Archief gevraagd om in overleg met de zorgdragers nadere plannen te ontwikkelen voor het inhalen van de achterstanden die reeds zijn ontstaan en die verder dreigen op te lopen door de autonome groei van archieven. Zoals ik eerder in mijn najaarsbrief stelde, is selectie daarbij nodig om het archiefbestand betaalbaar en hanteerbaar te houden. Ik hecht daarbij veel belang aan een juiste balans tussen kwaliteit en kwantiteit bij het verkorten van de procedures voor een zorgvuldig beheer van overheidsinformatie. Het gaat bij de selectie om een evenwicht tussen het culturele belang, de controleerbaarheid van het openbaar bestuur door de burger, en een efficiënte bedrijfsadministratie van de zorgdragers. Een nieuwe aanpak is nodig om ook in de toekomst het behoud en beheer en de toegankelijkheid van overheidsarchieven te garanderen.

Particuliere archieven

De Raad juicht de initiatieven toe van het Nationaal Archief met betrekking tot particuliere archieven. Ik ondersteun het pro-actieve collectiebeleid van het Nationaal Archief ten aanzien van zowel rijksoverheidsarchieven als particuliere archieven, zij het dat de wettelijke taak van het Nationaal Archief maakt dat overheidsarchieven voorrang hebben boven particuliere archieven.

De verwerving van particuliere archieven levert een belangrijke aanvulling op de historische collectie van het Nationaal Archief. Het verzamelbeleid van particuliere archieven veronderstelt echter het overzicht om keuzes kunnen te maken. Ik wil het Nationaal Archief dan ook vragen om de selectieve verwerving van particuliere archieven in samenhang te houden met de verzamelactiviteiten van andere instellingen met particuliere archieven, zoals de Regionale Historische Centra, het Internationaal Instituut voor Sociale geschiedenis (IISG), het Nederlands Architectuurinstituut (NAI), het Katholiek Documentatie Centrum (KDC). Meer dan alleen het zelf verwerven van particuliere archieven, zou het Nationaal Archief vanuit een heldere samenwerking met andere archiefinstellingen het publiek van dienst kunnen zijn met het doorverwijzen naar de vindplaats van particuliere archieven.

Kenniscentrum

Het Nationaal Archief kan een belangrijke bijdrage leveren aan een efficiënte en transparante kennisinfrastructuur voor beheer en behoud van archieven. Door de ontwikkeling en verspreiding van specifieke kennis kan het Nationaal Archief als kenniscentrum een belangrijke functie vervullen voor de centrale overheid en lagere overheden, voor collega-instellingen in het veld en het publiek. Juist van een kenniscentrum mag verwacht worden dat het een helder overzicht heeft van het veld en keuzes maakt in welke expertise men zelf reeds bezit, in de toekomst wil bezitten en waarvoor men naar andere instellingen in het veld verwijst.

Het Nationaal Archief heeft een unieke positie op het terrein van institutionele kennis van de overheid. In het kader van het PIVOT-project is er veel kennis en ervaring opgedaan voor institutioneel onderzoek. Het ontwikkelde selectie-instrumentarium is daarbij van grote waarde en biedt diverse mogelijkheden voor het behoud, beheer en de selectie van overheidsinformatie die ook na de voltooiing van het PIVOT-project van belang zullen blijven. Bovendien is het denkbaar dat deze kennis en ervaring eveneens van waarde kunnen zijn voor het selectievraagstuk in andere erfgoedsectoren.

Daarnaast beoogt het Nationaal Archief als kenniscentrum te functioneren voor (digitale) conservering. Op grond van de wettelijke taak tot behoud van archieven heeft het Nationaal Archief veel kennis en ervaring opgebouwd wat betreft papierconservering. Het Nationaal Archief heeft tevens een bijzondere verantwoordelijkheid voor de duurzame conservering van digitale archieven. Voor een slagvaardig conserveringsbeleid heb ik het Nationaal Archief gevraagd verdergaand samen te werken met de Koninklijke Bibliotheek en het Instituut Collectie Nederland op het gebied van onderzoek en conserveringsprogramma's.

Ook op het terrein van digitalisering van erfgoed heeft het Nationaal Archief de verantwoordelijkheid om als kenniscentrum te opereren voor de archiefinstellingen in Nederland. Vanuit haar specifieke wettelijke taak als archiefinstelling kan het Nationaal Archief als kenniscentrum een belangrijke rol spelen voor de ontwikkeling en het beheer van standaarden voor gedigitaliseerde archieven. In het verlengde daarvan zou het Nationaal Archief zich moeten toeleggen op de ontwikkeling en instandhouding van de landelijke infrastructuur voor de toegang tot digitale archiefdocumenten en - informatie. Net als de Raad onderstreep ik het belang dat het Nationaal Archief goede afspraken maakt met andere deskundige instellingen over samenwerking dan wel taakverdeling op dit terrein. Het advies van DEN aan mij over een kwaliteitssystem voor de digitalisering van erfgoed is daarbij leidend.

Bestel

De Raad wijst op de ingrijpende veranderingen in het Nederlandse archiefbestel waardoor de positie van het Nationaal Archief onduidelijk zou zijn geworden. Ik kan deze opvatting plaatsen, maar constateer dat de contouren van het nieuwe archiefbestel en de positie van het Nationaal Archief daarbinnen inmiddels al helderder zijn. Per 2005 zullen in alle provincies (m.u.v. Zuid-Holland) de rijksarchieven in een Regionaal Historisch Centrum zijn opgegaan. De totstandkoming van de Regionaal Historische Centra geeft vorm aan de regionalisering van het archiefbestel, die aansluit bij de stedelijke en regionale dynamiek van het cultuurbeleid, zoals die ook in andere culturele sectoren is ingezet. Tegelijkertijd verandert de Rijksarchiefdienst (RAD). De regionalisering plaatst het Nationaal Archief nadrukkelijker in de positie van nationaal instituut.

Internationale contacten

De Raad is zeer positief over de internationale activiteiten van het Nationaal Archief. Het Nationaal Archief toont zich zeer actief op dit terrein waarmee het een belangrijke bijdrage levert aan het opbouwen en onderhouden van de internationale contacten tussen het internationale archiefwezen en het Nederlandse archiefwezen. Dit internationale netwerk, grotendeels voortkomend uit het gemeenschappelijke cultureel verleden, vormt geen doel op zich, maar biedt het Nationaal Archief de mogelijkheid om zich als kenniscentrum internationaal in te zetten voor het behoud en beheer van archieven binnen het kader van het gemeenschappelijke erfgoedbeleid.

Slot

Het advies van de Raad voor Cultuur over het Nationaal Archief bevat belangrijke aanbevelingen voor het beleid van het Nationaal Archief voor de toekomst. Ik wil het Nationaal Archief vragen om in de plannen voor toekomst het publieksbeleid meer in samenhang te brengen met de overige taken van behoud en beheer en zodoende de band te versterken tussen het selecteren, het behouden en beheren en toegankelijk maken van archieven. Specifieke kennis die daarbij wordt ontwikkeld moet vervolgens beschikbaar zijn voor het publiek, de overheid, en collega-instellingen in binnen- en buitenland.

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

(mr. Medy C. van der Laan)